

יורה מדע

גיליון חודשי להלכה, מדע וטכנולוגיה

גיליון 20 – שבט תשפ"ג

מכשירי שמיעה (ב)

הקדמה

בגיליון הקודם הכרנו את גלי הקול ואת הדרך שבה פועלת מערכת השמיעה שלנו. בנוסף, הכרנו את מכשיר השמיעה הראשון – מכשיר היחצוצרה, שנכנס לשימוש כבר לפני מאות שנים וסייע לשמיעה באמצעות איסוף גלי קול רבים מהסביבה. בחלק ההלכתי עסקנו בשאלה האם אפשר לשמוע את תקיעות השופר באמצעות מכשיר היחצוצרה. בגיליון זה נשלים את הדיון על מכשיר היחצוצרה. בגיליון הבא, נכיר את מכשירי השמיעה החשמליים, ונכיר דיונים הלכתיים הנוגעים אליהם. היסודות ההלכתיים שראינו בגיליון הקודם ושנראה בגיליון זה, ישמשו אותנו בגיליונות הבאים, כשנדון על קיום מצוות שבשמיעה באמצעות מכשירי השמיעה החשמליים.

המשך הדיון ההלכתי על היחצוצרה

חזרה קצרה

בגיליון הקודם הכרנו את היחצוצרה, שדומה בצורתה לכלי היחצוצרה המשמש לנגינה. את הפתח הצר שלו מכניסים לפתח תעלת השמע ואת הפתח הרחב מכוונים לכיוון שממנו באים גלי הקול. בעקבות צורתה, מסוגלת היחצוצרה לאסוף גלי קול רבים מהסביבה ולהעבירם לתוך האוזן. כשהאוזן מקבלת עוצמה גדולה יותר של קול, היא תוכל לשמוע יותר גם אם היא סובלת מפגיעות שונות, אם הפגיעה אינה חריפה מדי. לדעת רבי ישראל יעקב חגיז, בשו"ת הלכות קטנות, כבד שמיעה הנזקק למכשיר היחצוצרה יכול להיעזר בה כדי לצאת ידי חובתו בשמיעת קול השופר. אחרונים רבים העתיקו את דבריו להלכה, אך לעומתם יש אחרונים שחלקו עליו מכמה סיבות:

- לפי הבנת חלק מהראשונים, יש מקום לדחות את הוכחתו ממסכת סוכה לנידון זה, ואף להוכיח ממנה שלא יוצאים כך ידי חובה.
 - מצוות צריכות להתקיים בדרך טבעית לחלוטין.
 - בשמיעת השופר דרך היחצוצרה יש לחשוש אולי לשמיעת קול הברה, שאין יוצאים בו ידי חובה.
 - תקיעה בשני שופרות פסולה. התקיעה לתוך היחצוצרה עלולה להיחשב כתקיעה בשני שופרות, כי היחצוצרה שדרכה עובר הקול מהווה כאילו תוספת של שופר נוסף.
- אך המשנה ברורה, כף החיים, חזון עובדיה ואחרונים נוספים קיבלו את דברי שו"ת הלכות קטנות.

פסול הברה בשאר מצוות השמיעה

הסוגיה העוסקת בקול הברה הפסול במצוות שופר, שאותה למדנו בגיליון הקודם, מופיעה במסכת ראש השנה, בהקשר של שמיעת קול שופר. האם בשאר מצוות השמיעה קיים פסול כזה? שאלה זו משליכה על

השימוש בחצוצרה עבור מצוות שמיעה אחרות, כי אם קול הברה פסול בכל המצוות, החושים ששמיעת שופר באמצעות חצוצרה פסולה בגלל קול הברה יאמרו כך גם במצוות נוספות.

הלבוש (או"ח, סימן תקפז, סעיף א) סובר שפסול קול הברה נלמד מפסוקי התורה המצווים על תקיעת שופר. לפי דבריו נראה, שפסול זה הוא ייחודי לשופר. כך נקטו גם הראי"ה קוק באורח משפט (סימן מח) והגרצ"פ פרנק במקראי קודש (חנוכה ופורים, מהדורת תשנ"ב, עמ' צה¹). לעומתם, מובא בהגהות גן הלך"ט על שו"ת הלכות קטנות (חלק ב, סימן רעו) בשם הגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל, שגם בשאר המצוות קול הברה פסול. נראה, שאין לחשוש לקול הברה בשמיעת שאר המצוות באמצעות חצוצרה, כי עצם הטענה ששמיעה באמצעות חצוצרה נחשבת כקול הברה אינה וגם הדעה הסוברת שפסול הברה קיים בקול המצוות אינו מוסכמות על רוב הפוסקים. עם זאת, חלק מהטענות הנוספות שנאמרו כנגד שמיעת שופר באמצעות חצוצרה, יהיו תקפות (למי שסובר כמוהן) אף בשאר המצוות.

קריאת המגילה על ידי חרש או ללא השמעה לאוזן

המשנה במסכת מגילה (דף יט, ע"ב) מלמדת אותנו:

הכל כשרין לקרות את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן.

לפי התוספות (שם, ד"ה חוץ) וראשונים נוספים, בשונה מ'חרש' שמופיע כרגיל במשניות, שפירושו: אינו שומע ואינו מדבר, כאן אי אפשר לומר כך. מי שאינו מדבר גם לא יכול לקרוא את המגילה, כך שאין צורך ללמדנו שהוא לא כשר לקריאתה. למרות שחרש שמסוגל לדבר אינו נחשב לשוטה, הוא לא יכול לקרוא כדי להוציא אחרים ידי חובה, כי אינו יכול לשמעה.

הגמרא במסכת מגילה (על המשנה הנ"ל) מקשרת משנה זו למחלוקת רבי יהודה ורבי יוסי בהלכות קריאת שמע. רבי יוסי ורבי יהודה מסכימים שהקורא את קריאת שמע חייב לכתחילה לשמוע את הקריאה, אך הם נחלקו האם אדם שקרא ולא השמיע לאזנו יצא ידי חובת קריאת שמע בדיעבד: לפי רבי יהודה הוא יצא ידי חובה ולפי רבי יוסי הוא לא יצא. הגמרא הבינה, שדינה של המגילה כדינה של קריאת שמע לעניין זה. היא אומרת שרבי יהודה שסובר שקריאת שמע ללא שמיעה כשרה בדיעבד – יאמר שהמשנה פוסלת את קריאת החרש שאינו שומע רק לכתחילה, אך רבי יוסי שסובר שהשמעת הדברים לאוזן מעכבת בדיעבד – יאמר שהמשנה פוסלת את קריאת החרש שאינו שומע אף בדיעבד.

הגמרא במסכת ברכות (דף טו, ע"א) פוסקת בדין קריאת שמע כרבי יהודה. אם כן, לפי ההשוואה שעושה הגמרא במסכת מגילה בין מגילה לקריאת שמע, צריך לומר שגם הקורא את המגילה ללא השמעה לאזנו יצא ידי חובה בדיעבד². לכן תמה הבית יוסף (או"ח, סוף סימן תרפט) על הרמב"ם, הרי"ף והרא"ש שפסקו שחרש אינו מוציא ידי חובה במגילה. הוא מתרץ בדוחק, שהראשונים הללו פסקו כך בגלל שפשט המשנה הוא שהחרש לא כשר לקריאת מגילה. בתור סיבה להבדל בין קריאת שמע לבין מגילה, מסביר הבית יוסף שבמגילה יש צורך גדול יותר לשמוע את הקריאה, משום פרסומי ניסא. עם זאת, מביא הבית יוסף שהרשב"ץ פסק כדברי הירושלמי, המכשיראת קריאת החרש למצוות המגילה.

בשלחן ערוך (או"ח, סימן תרפט, סעיף ב) נפסק שקריאת החרש פסולה אף בדיעבד. אך המגן אברהם (שם, ס"ק ג) הביא את דברי הב"ח שמכשיר קריאת חרש בדיעבד ומציין שמהגמרא נראה כמו הב"ח. הטי"ז (שם, ס"ק א) דן בקושיית הבית יוסף, על ההבדל בין קריאת שמע למגילה, ואחר הסבר ארוך הוא מחלק בין חרש – שקריאתו פסולה אף בדיעבד כי אינו בר שמיעה כלל, לבין מי שאינו חרש אך לא השמיע לאזנו – שקריאתו כשרה בדיעבד.

¹ בהערות הגאון רבי יוסף כהן שם, הוכיח את החילוק הזה מלשון המשנה הפוסלת קול הברה (ראש השנה, דף כז, ע"ב): התוקע לתוך הבור, או לתוך הדות, או לתוך הפיטס, אם קול שופר שמע - יצא, ואם קול הברה שמע - לא יצא. וכן מי שהיה עובר אחורי בית הכנסת או שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת ושמע קול שופר או קול מגילה, אם כוון לבו - יצא, ואם לאו - לא יצא.

בדין ההברה דיברה המשנה רק על שופר, אך בדין חוסר הכוונה דיברה המשנה אף על שמגילה. מכאן נראה, שדין הברה הוא מיוחד לשופר. גם הגר"י הלפרין, בשו"ת מעשה חושב (חלק א, עמ' לו והלאה) הביא ראיה זו, והרחיב לבאר מדוע שונה מצוות שופר מכל המצוות בעניין זה.

² כך אכן פוסק המאירי (מגילה, דף יט, ע"ב). מקום נוסף שבו מופיעה שיטת הגרצ"פ, הוא בתשובה שלו שצוטטה בשו"ת מנחת יצחק (חלק ב, סימן קיג).

המשנה ברורה (שם, ס"ק ה) אינו מכריע במחלוקת, אך מציין שבכל מקרה כולם מודים שלכתחילה החרש לא יהיה קורא לציבור. עם זאת, הוא כותב בביאור הלכה (סימן תרפט, סעיף ב, ד"ה חרש), שהחרש צריך לקרוא לעצמו, כי איננו יכול לצאת על ידי אחר, אם כן נכון שיקרא כדי לצאת ידי חובה לפי שיטות פוסקים רבים.

שמיעה וקריאה של המגילה על ידי אדם הנעזר בחצוצרה'

המשתמש בחצוצרה אינו חרש גמור. כמו שהוא יכול לשמוע באמצעות החצוצרה, הוא ישמע גם אם יצעק לאזניו. לכן נראה שהוא יוכל להיות קורא מגילה עבור הציבור, לפחות אם יקפיד לקרוא בקול רם, כך שגם הוא עצמו ישמע.³

אדם אחר שאינו הקורא, ושומע את המגילה מהקורא בעזרת החצוצרה, יצא ידי חובה לפי דעת שו"ת הלכות קטנות שראינו בגיליון הקודם. נראה שאף לפי חלק מהחולקים על שו"ת הלכות קטנות לגבי שמיעת שופר, שצינו הלכות מיוחדות לשופר בתור סיבה לפסול שמיעה זו, יהיה אפשר לשמוע באמצעות החצוצרה את המגילה.

יישוב סתירת הסוגיות בברכות ובסוכה לגבי אמן יתומה

הגמרא במסכת ברכות (דף מז, ע"א) מביאה את האיסור לענות אמן יתומה. רש"י (ד"ה יתומה) והתוספות (ד"ה אמן) ביארו שהכוונה היא למצב שהעונה אמן לא שמע את הברכה. אמן כזו נקראת 'יתומה', כי חסרה ה'אמא' שלה – כלומר הברכה שעליה באה עניית האמן.

לעומת זאת, הגמרא במסכת סוכה (דף נא, ע"ב) מתארת את הנהגת בית הכנסת של אלכסנדריה:

...פעמים שהיו שם ששים רבוא כיוצאי מצרים ואמרי לה כפלים כיוצאי מצרים, והיו בה שבעים ואחת קתדראות של זהב כנגד שבעים ואחד של סנהדרי גדולה, כל אחת ואחת אינה פחותה מעשרים ואחד רבוא ככרי זהב. ובימה של עץ באמצעיתה, וחזן הכנסת עומד עליה והסודרין בידו. וכיון שהגיע לענות אמן - הלה מניף בסודר, וכל העם עונין אמן...

בגלל גודלו של בית הכנסת באלכסנדריה, לא היה אפשר לשמוע את החזן. כדי לדעת מתי סיים החזן את הברכה הוא היה מניף בגד, שהיה מסמן לכולם לענות אמן. מגמרא זו נראה שאפשר לענות אמן גם על ברכה שהעונה לא שמע.

את ההבדל בין הגמרא בברכות לגמרא בסוכה הסבירו המפרשים בשתי דרכים:

- התוספות במסכת סוכה (דף נב, ע"א, ד"ה וכיון) הביאו את דברי רבנו ניסים, בשם בני מערבא (בני ארץ ישראל⁴). לשיטתם, דווקא ברכה שאדם רוצה לצאת בה ידי חובתו הוא צריך לשמוע לפני שעונה אמן. אך אם הוא לא מעוניין לצאת בה ידי חובתו, הוא יכול לענות אמן גם בלי לשמוע (ואולי אף בלי לדעת מה היא הברכה שעליה הוא עונה⁵).
- רש"י והתוספות במסכת ברכות (דף מז, ע"א) הסבירו, שאמן נחשבת יתומה רק כאשר העונה אינו יודע כלל מה היא הברכה שעליה הוא עונה. אך בבית הכנסת באלכסנדריה הציבור ידע בכל פעם על איזו ברכה הוא עונה, ולכן האמן שענו אינה יתומה (ואולי אף יצאו בה ידי חובת הברכה⁶).

³ גם אם נאמר שהשמיעה באמצעות החצוצרה אינה נחשבת לשמיעה מבחינת ההלכה, אפשר שעבור הקורא עצמו, ששמיעתו אינה נדרשת כדי לקיים 'שומע כעונה', אלא בתור אופי הקריאה, מספיק שישמע את קריאת עצמו בכל דרך שהיא. אם כן, לא מצאתי לכך הוכחה או מקור מפורש.

⁴ נראה שכונתו לדברי התלמוד הירושלמי (סוכה, פרק ג, הלכה י): "אי זו היא אמן יתומה? אמר רבי הונא: ההן דחייב למברכה והוא עני ולא ידע מהו". כלומר מדובר דווקא על המחויב בברכה ורוצה לצאת בה ידי חובה.

⁵ כך לפחות מבין הבית יוסף (או"ח, סימן קכד, ד"ה 'נמצא בדברי כל סברא').
⁶ תלמידי רבנו יונה, בפירושם על הרי"ף במסכת ברכות (דף לה, ע"א בדפי הרי"ף) מביאים, שיש שהבינו לפי פירוש רש"י והתוספות, שגם מי שצריך לצאת ידי חובת ברכה יכול לצאת בה ידי חובה אם ענה אמן מתוך ידיעה איזו ברכה נאמרה, אף ללא ששמע את הברכה. כך נראה שהבין גם הבית יוסף (או"ח, סימן קכד, ד"ה 'נמצא בדברי כל סברא'). ידידי הרב יואל הורביץ שליט"א הפנה אותי לדברי הרמב"ם (הלכות ברכות, פרק א, הלכה יא) שגם מהם נראה כך:

כל השומע ברכה מן הברכות מתחלתה ועד סופה ונתכוון לצאת בה ידי חובתו יצא ואף על פי שלא ענה אמן, וכל העונה אמן אחר המברך הרי זה כמברך והוא שיהיה המברך חייב באותה ברכה, היה המברך חייב מדברי סופרים והעונה חייב מן התורה לא יצא ידי חובתו עד שיענה או עד שישמע ממנו שהוא חייב בה מן התורה כמוהו.

נראה מדברי הרמב"ם, שבכדי לצאת ידי חובה מספיק לעשות אחד משני דברים: או לשמוע את כל הברכה אף בלי לענות אמן, או לענות אמן אף בלי לשמוע את הברכה. (המשך ההערה בעמוד הבא)

תירוצים אלו צוטטו בעוד ראשונים רבים בשתי הסוגיות.⁷

פסיקת ההלכה בנושא אמן יתומה

הבית יוסף (או"ח, סימן קכד, ד"ה יודעת הרמב"ם כדעת הירושלמי) פוסק כדברי הירושלמי, שהכל תלוי בשאלה האם האדם מחויב בברכה או שלא. להבנתו (שם בד"ה ימצא בדברי כל סברא), שיטה זו מחייבת שמיעה של כל הברכה אילו האדם חייב בה, אך במקרה שהאדם אינו מחויב בברכה מותר לו לענות אמן אף ללא ידיעה מה היא הברכה שעליה הוא עונה. כך הוא גם פוסק בשלחן ערוך (או"ח, סימן קכד, סעיף ח'). לעומתו, פוסק הרמ"א (שם, בסעיף ח ובסעיף יא) שיש להחמיר, ולא לענות אמן ללא שהאדם יודע על מה הוא עונה, גם כאשר הוא לא מחויב בה ולא בא לצאת בה ידי חובה.

דעת הב"ח (או"ח, סימן קכד, ס"ק ז) שאף בברכה שאינו יוצא בה ידי חובה, יש להקפיד לשמוע את הברכה עצמה, אם מדובר בברכה שמטרתה הכללית היא להוציא אחרים ידי חובה, כמו לדוגמה חזרת הש"ץ, שנתקנה כדי להוציא ידי חובה את מי שאינו בקי בתפילה. דברים אלו של הב"ח הובאו על ידי המגן אברהם (שם, ס"ק יג).⁸ המשנה ברורה (שם, ס"ק לג) פסק שיש לחשוש לשיטת הב"ח לכתחילה, אך בדיעבד – אם יודע שהמברך סיים ברכה יכול לענות אמן על הברכה אף אם לא שמע אותה, בתנאי שהוא עצמו אינו בא לצאת בה ידי חובה. מדברי כף החיים (שם, ס"ק מז) נראה שפסק כחומרתו של הב"ח ואף החמיר עוד, שלכתחילה גם בברכה שאינה באה כלל להוציא אדם ידי חובה יש לשמוע את כל הברכה. בילקוט יוסף (תפילה ב, סימן קכד, סעיף ח'⁹) פסק כדברי הרמ"א, אך לא קיבל את החומרה שמופיעה בדברי הב"ח.

השומע ברכות באמצעות הצוצרה

כפי שלמדנו, כאשר אדם מעוניין לצאת ידי חובתו בברכה, נדרשת שמיעת הברכה. כפי שראינו לעיל, בדין שמיעת המגילה, גם מי שלא יתיר לשמוע שופר באמצעות הצוצרה, אולי יתיר שמיעה של דברים אחרים. בדין ברכות יש עוד יותר מקום להקל, כי כפי שהובא, יש הסוברים שאדם היודע איזו ברכה נאמרה, ועונה

אך בכסף משנה (בהלכה יא) הסביר שלדעת הרמב"ם לא מספיק לענות אמן כדי לצאת ידי חובה, אלא יש צורך לשמוע את כל הברכה. הוא מכריח את דבריו מכך גמרא מפורשת במסכת ברכות (דף נג, ע"ב), שממנה נראה שאי אפשר לצאת ידי חובה בברכה בלי לשמועה, אף אם ענה עליה אמן:

...אף על גב דלא שמע כולה ברכה עונה? וכי לא שמע היכי נפיק! - אמר חייא בר רב: בשלא אכל עמהן. וכן אמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו: בשלא אכל עמהן.

נראה במפורש שאין לענות אמן כלל על ברכה שאמור לצאת בה ידי חובה אילו לא שמע את כולה, כי אם לא שמע את כולה לא יצא ידי חובה.

בספר המכתם (הובא בקובץ שיטות קמאי על הסוגיה בברכות) כתב, שלדעת הראב"ד דווקא אם שליח ציבור מברך אפשר לצאת ממנו ידי חובה בלי לשמוע את כל הברכה. את הגמרא שממנה נראה שאי אפשר לצאת ידי חובה ללא שמיעת כל הברכות, מסביר הראב"ד כמתייחסת למקרה שהמברך אינו שליח ציבור. אולי היה מקום לדחוק ולומר שכוונת הרמב"ם היא כדברי הראב"ד הללו, אך בהמשך הפרק (הלכה יד) כותב הרמב"ם:

וכל מי שלא שמע את הברכה שהוא חייב בה לא יענה אמן בכלל העונים.

הוא כותב זאת ללא סיוג וללא חילוק בין מי שיודע על מה מברכים למי שלא יודע. על פניו נראה מהלכה זו, שאין אפשרות לענות אמן על ברכה שרוצה לצאת בה ידי חובה אם לא שמע אותה, וממילא גם ברור שלא יצא בה ידי חובה. זאת למרות שיודע בדיוק מתי הסתיימה הברכה, על פי הרגע שבו שאר העונים עונים אמן.

בנושא ענייני אמן כתחליף לשמיעת הברכה ראה עוד בביאור הלכה (סימן ריט, סעיף ד, ד"ה יענה אמן, בסופו) בשם רבי עקיבא איגר. נראה מדבריו, שבמקרים מסוימים ענייני אמן תועיל גם כאשר אין אפשרות לצאת ידי חובה מדין 'שומע כעונה'. אם כי נראה במשנה ברורה שם (ס"ק יא) שהוא לא מקבל אפשרות זו ללא שמיעה כלל של הברכה שאמר המברך.

⁷ בתוספות במסכת סוכה (דף נב, ע"א) מובאים גם דבריו של רב כהן צדק גאון:

ורב כהן צדק גאון אמר חייב צבור לשותוק ולשמוע כל ברכה וברכה מפי החזן ואח"כ יענה אמן לאחר שתכלה הברכה מפי המברך

בגרסה זו של התוספות לא מצוין האם כאשר לא שומעים את הברכה נחשבת האמן כאמן יתומה, אך יש מקום להבין מתוך ההקשר שבו הובאו הדברים – בתוך דיון על אמן יתומה, שלדעתו אם לא עשו כך, נחשבת האמן ליתומה. בדברי הטור (או"ח, סימן קכד) מובאת גרסה ארוכה יותר של הדברים:

מדברי רב כהן צדק משמע אפילו אם יצא כבר לא יענה אמן יתומה שכתב חייבין הציבור לשותוק ולשמוע כל ברכה וברכה מפי החזן ואחר כך יענו אמן כי העונה אמן ולא שמע הברכה היא אמן יתומה

בדברי הטור מופיעים שני חידושים: לפי גרסתו, רב כהן צדק סובר בפירוש שאם לא שמעו את כל הברכה האמן נחשבת יתומה. בנוסף, מבאר הטור שמדובר על ציבור שכבר יצאו ידי חובה. היה אפשר להבין ששיטת רב כהן צדק יותר מחמירה מכל השיטות שראינו, אך לאחר הבאת דברי רב כהן צדק, הטור מקבל את דבריו להלכה וממשיך ואומר, שאם העונה יודע מה היא הברכה שסיים החזן הוא יכול לענות אמן. נראה שהטור סובר שגם רב כהן צדק מסכים לכך, משום שבלי סיוג זה דברי רב כהן צדק יסתרו את דברי הגמרא במסכת סוכה.

⁸ הוא לא כותב בשלחן ערוך בפירוש שכאשר אינו מחויב בברכה הוא לא צריך כלל לדעת על איזו ברכה הוא עונה, אך מדברי הרמ"א שם נראה, שהשו"ע מתיר למי שאינו מחויב בברכה לענות עליה, אף ללא ידיעה מה היא הברכה.

⁹ מפרשי המגן אברהם מציינים, שבדברי הב"ח מופיעה גם קולא, שיש לברר האם גם אותה מקבל המגן אברהם.

¹⁰ במהדורה שנמצאת בפרייקט השו"ת גרסה 29.

עליה אמן, יוצא ידי חובה אף ללא שמיעתה. אמנם לא מקובל לפסוק כך למעשה, אך ראוי הדבר להצטרף כשדנים על שמיעה באמצעות חצוצרה, שיש צדדים חזקים נוספים להקל.

סיכום

בגיליון זה השלמנו את הדיון על קיום מצוות שבשמיעה באמצעות החצוצרה. ראינו שדינה של שמיעת המגילה קל יותר מדינה של שמיעת השופר, ולכן עוד יותר מקום להקל בשמיעתה באמצעות החצוצרה. דינה של שמיעת ברכה כדי לצאת בה ידי חובה קל אף יותר משמיעת המגילה בעניין זה.

«» - «»

כתובים על ספר

סקירת ספרים וחידורים בנושאי הלכה, מדע וטכנולוגיה

(המידע ההלכתי במדור זה אינו בא כהוראת הלכה למעשה)

מאורות נתן

הרב יצחק נתן קופרשטוק

העקרונות הנידונים בו עדיין רלוונטיים לפחות בחלקם גם כיום.

מאורות נתן הוא שמה של סדרת ספרים של הצדיק הגאון רבי יצחק נתן קופרשטוק זצ"ל מירושלים.

בפתיחה מתוארת דרך ייצור החשמל בתחנות הכח, בפק הראשון מבוארות המלאכות הכרוכות בייצור החשמל ובשאר הפרקים מבוארים נידונים הלכתיים שונים הנובעים מהמציאות של ייצור החשמל תוך חילול שבת.

אגב השדרה המרכזית של הדיון העיקרי בספר, מופיעים דיונים נוספים המסתעפים ממנה, כמו: הבערה באמצעות זכוכית מגדלת בשבת, עשיית חטא קל כדי להציל יהודי אחר מחטא חמור, האפשרות לתקן חילול שבת על ידי ביטול הפעולה כמו ערבוב מחדש של תערובת שאדם בירר באיסור ודיני ביטול איסורים שונים.

הספר זמין באוצר החכמה (שתי המהדורות) ובאתר Hebrew Books (רק המהדורה הראשונה).

הכרך הראשון, שגם היה ספרו הראשון שיצא לאור, עוסק באיסור השימוש בחשמל בשבת בישראל, לאור העובדה שהוא מיוצר לדאבון לבנו תוך חילול שבת.

[נושא זה נתון במחלוקת, שהייתה קיימת בימיו, וממשיכה עד היום. גם המתירים את השימוש בחשמל, עושים זאת מתוך צער על עצם חילול השבת, ומתוך תקווה ששישיב ה' במהרה את כל הטועים.]

הספר נדפס לראשונה בשנת תשי"ז בירושלים. הוא נדפס שוב במהדורה חדשה, המכילה תוספות, בשנת תשס"א. בהקדמה למהדורה החדשה מציין המחבר שהמציאות אמנם השתנתה מאז הדפסת הספר לראשונה, אך

הגיליון נערך בס"ד בידי אליעזר טויק
להערות, לתגובות ולקבלת העלון בדוא"ל:
halacha.tech@gmail.com

